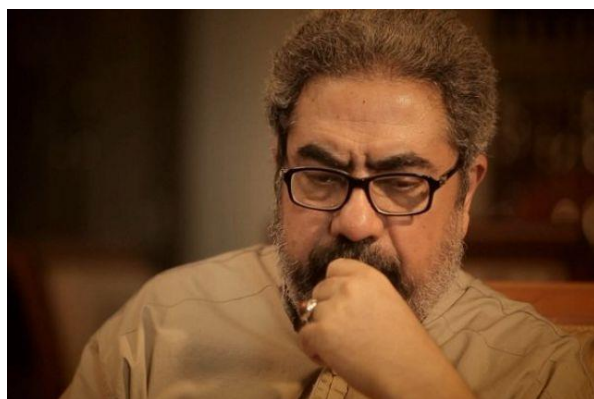

بحار الانوار کتابی کهنه نشدنی است

به گزارش خبرنگار مهر، حسین درگاهی، موسس موسسه فرهنگی، علمی و انتشاراتی شمس الضحی متولد ۱۳۳۱ از زنجان است که به خاطر علاقه به علوم قرآن و حدیث از اوائل دهه ۵۰ به مطالعه در این علوم پرداخت و از سال ۱۳۵۴ تا ۱۳۵۸ - پایان عمر محدث ارموی - با وی همکاری داشت. این مصحح و محقق علوم قرآن و حدیث اثر گرانسنگ ۱۱۰ جلدی بحار الانوار را تلخیص کرد که همراه با ترجمه در هفت مجلد با عنوان «تحفه آثار» منتشر شده است.

تصحیح کتاب‌های کشف‌الیقین فی فضائل امیرالمؤمنین(ع) اثر علامه حلی، تفسیر کنزالدقائق و بحرالقرائب اثر محمد بن محمد رضا قمی، تفسیر نهج‌البیان عن کشف معانی القرآن اثر محمد بن حسن شیبانی(قرن ششم)، سفینه‌النجاه اثر مولی محمد طاهر قمی (قرن یازدهم)، «سه أرجوزه» از ابن داوود حلی(قرن هشتم)، تلخیص تفسیر نهج‌البیان (قرن نهم)، تفسیر المعین اثر میرزا محمد کاشانی و نیز تألیف آثاری مانند پیامبری و پیام؛ کتاب‌شناسی علامه مجلسی؛ مجموعه استقبال‌ها از دوازده بند محتشم؛ ای‌کاش با تو بودن (درباره عاشورا)؛ با بهشت سعادت در سراچه دل (روش زندگی از منظر اهل بیت(ع))؛ از مهم‌ترین آثار اوست.

استاد! در ابتدا در مورد اهمیت کار علامه مجلسی در گردآوری احادیث در بحار الانوار بفرمائید؟!

بحار الانوار حاصل تلاشها و مجاهدتهای شبانه روزی در استنتاج و مقابله و حاصل مسافرتها و دقت در به دست آوردن نسخ معتبر و حاصل خون دل خوردن‌ها در مواجهه با بخل‌ورزی مالکان آثار و همچنین حاصل بررسی‌های نکته به نکته و دقت در انتخاب احادیث و تبویب و تکمیل آنهاست.

بحارالانوار علامه مجلسی نشان می دهد که او راه را یافته بود. او در مقدمه بحار تأکید می کند که تمام علم را در کتاب خدا و اخبار اهل بیت(ع) دیدم و می نویسد: «زالال العلم لا ینفع الا اذا أخذ من عین صافیه نبعث عن ینایع الوحی و الاهیام و أن الحکمه لا تنجع إذا لم تؤخذ من نوامیس الدین و معافل الانام» بحارالانوار کتابی است کهنه نشدنی که هر بار با مراجعه به آن، زنگار از دلها زدوده شده و با تابش نور از روایات، تاریکی از قلبها گرفته می شود؛ چنان که علامه را نیز با گذشت زمان و تدقیق بیشتر در آثارش بهتر می توان شناخت. شیخ آقا بزرگ تهرانی تصریح می کند: هر چه زمان می گذرد مکانت و منزلت و علو شأن مجلسی بیشتر آشکار می شود.

ویژگیهای بحارالانوار در چیست؟

باب به باب کتاب بحارالانوار جلوه ای است از گام گذاری او در مسیر بندگی حق متعال و تسلیم و تواضعش در برابر فرمایش قویم و استوار رسول خدا(ص) در حدیث ثقلین. افتتاح هر باب از کتابش با آیاتی است از قرآن کریم و پس از آن، روایاتی متناسب با موضوع، آن هم براساس چینش خاص خودش. جالب آن که او به نقل مورخان و محدثان دیگر نیز احترام گذاشته و نقل آنها را در جای جای کتابش می آورد تا فرد تیزبین به ناقل و راوی و نحوه روایت بنگرد.

علامه مجلسی با این که به نص قرآن و حکم عقل، محب خاندان وحی بودند، لیکن در مراجعه به مأخذ شیعی پیشین راه اعتدال را پی گرفته و به آن کتب مراجعه نکرده جز در مواردی که نص محکم با اسناد قوی، او را به اطمینان برساند. همچنین ایشان برای نقل کلامش، بهترین و دقیق ترین نسخه را برگزیده است.

تسلط او بر انبوه روایات را در بیانهای متعدد او می توان یافت. در هر باب که وارد شده گویا تنها محقق همان باب است و بس. به مقایسه و تطبیق بین نقلها و متنها پرداخته، لغات مشکل و اصطلاحات خاص را شرح می دهد. در مواضع دقت در نقل، کلام حکیمانه اش راهگشاست. با این همه دقت، فهم خود را اندک می داند و خود را مقابل دریای ژرف معارف ناتوان می بیند. آنجا که خرد از درک مطلب روایت در می ماند، روایت را رها نمی کند و به عجز خود اقرار می کند. این تواضع در برابر کلام معصومین(ع) خود نشان از خرد والای این فقیه کم نظیر دارد. او این شیوه را از امامان خویش فراگرفته که راسخان در علم اند.

بیش از سه قرن است که نام علامه مجلسی با بحارالانوار عجین شده و اعجاب علما و اندیشمندان را برانگیخته است. محققانی در تجدید چاپ آن تلاش کردند، تلاشگرانی آن را تلخیص کرده و فهرست زده و در تکمیل کار آنان، دیگران به استدراک روی آورده اند و معاجم را پدید آورده اند، اما از آنجا که از دریای نور هر چه مروارید

گرفته شود، باز هم کم است هنوز هم این ظرفیت وجود دارد که این کتاب مورد توجه بیشتر اهل تحقیق قرار گیرد.

چرا برخی بحارالانوار را بحار الظلمات معرفی می کنند؟

با تأمل می توان گفت بحارالانوار برای افراد نوپای در فهم و درایت نوشته نشده است، علامه، بحارالانوار را برای فهیمان و فقیهان دین شناس نوشته که به راحتی سره از ناسره را می شناسند و از لابه لای سیاهی ها، سپیدی و راه را از چاه تشخیص می دهند و چه بسا از علل سردرگمی عده ای از مردم در این دریای نورانی معارف کتاب و سنت همین باشد. همان گونه که ممکن است برای عده ای مایه ضلالت و گمراهی باشد، چرا که به حکم عقل برای شنا کردن در دریا، شناگری لازم است و گرنه غرق شدن را به دنبال دارد. از مراجعه شیخ حر گرفته تا شیخ نوری در تألیف مستدرک الوسائل و سایر علما و محققانی که در تحقیق و تألیف های خود به این مرجع عظیم مراجعه کرده اند، همه و همه نشان از اهمیت این مجموعه گرانقدر دارد.

علامه مجلسی علاوه بر بحارالانوار چه کارهای دیگری انجام داده است؟

تألیفات علامه همه نشان از نیاز است؛ از جمله:

آنگاه که به احادیث پراکنده در کتب حدیثی می نگرد به تجمیع و تبویب آنها می پردازد و از عظمت کار نمی هراسد.

آن زمان که تألیف و نشر کتب روایی به زبان فارسی را نیاز می بیند، دست به تألیف برده و آن را کسر شأن خود نمی داند.

آن هنگام که به کلینی و طوسی می اندیشد، مرآة العقول و ملاذ الاخیار را می نگارد تا بر عظمت کافی و تهذیب اقرار کرده و از تلف شدن آنها جلوگیری کرده باشند. او در بحار خود به ندرت از این کتاب بهره برده تا نام آنها را همچنان بلندآوازه نگه داشته و مصدريت و مرجعیت آنها را حفظ کرده باشد.

آنگاه که وجود مجموعه ای از اعتقادات صحیح را برای مردم ضروری می بیند، کهولت سن او را از تألیف حق الیقین باز نمی دارد.

تألیف بحار نه علامه را از سایر تألیف هایش باز داشته و نه مانعی برای تدریس شاگردانش بوده و نه سد راه بحث علمی با دانشمندان روزگارش شده و نه او را از سایر امور اجتماعی بازداشته است.

بدیهی است شناساندن این شناگر ماهر دریاهاى نورانى دانش نبوى و تألیف های او و اوج آنها بحارالانوار در این مجال مختصر امکان پذیر نیست، اما از آنجا که: آب دریا را اگر نتوان کشید/ هم به قدر تشنگی باید چشید.

کار تلخیص شما از کتاب گرانسنگ بحارالانوار چگونه و براساس چه روشی بوده که به مطالب آن لطمه‌ای نزده است؟

علامه محقق آیت الله سید عبدالعزیز طباطبایی همیشه می‌گفت که بحارالانوار را برای بهره‌مندی بیشتر باید تلخیص کرد و خودشان دو بار دیدگاه خود را در مورد ضوابطی که باید در این امر رعایت شود، به بنده گفته بود. آن ضوابط از این قرار است که «بحارالانوار کتاب حدیثی شیعی است، لذا در تلخیص آن، روایاتی که از منابع غیرشیعی است، باید حذف شود، همچنین بحارالانوار کتاب فقهی نیست و کسانی که نیازمند مراجعه به احادیث فقهی هستند، به آن مراجعه نمی‌کنند، لذا این قسمت نیز در تلخیص قابل حذف است. بحارالانوار کتاب تفسیر نیست، لذا آیات و تفاسیر آن در تلخیص باید کنار گذاشته شوند؛ کسی که طالب تفسیر آیات است به کتب تفاسیر مراجعه می‌کند و این در حالی است که بیشتر توضیحات آیات در بحارالانوار از مجمع‌البیان گرفته شده است. احادیث مشابه بایستی حذف و از میان آنها، آنهایی که از جامعیت بیشتر و سند و مصدر ممتازتری برخوردارند، آورده شود.

در این تلخیص، ما به آنچه ایشان پیشنهاد داده بودند، عمل کردیم، الا این که برای حفظ جامعیت بحارالانوار تلاش شد که حتی المقدور عنوان هیچ بابی حذف نشود و در مورد ابواب فقهی نیز چنین رفتار و عمل شد. همچنین در حاشیه متن عربی احادیث جای هر کدام در بحارالانوار ۱۱۰ جلدی نمایانده شده و برای سرعت و سهولت خوانندگان فارسی زبان در متن ترجمه از ذکر مصدر و سند حدیث خودداری شده است.

<https://khabarban.com>